

Liturgia szczytem i źródłem formacji, red. P. Nowakowski, J. Mieczkowski, Kraków 2023, s. 201–215 (*Ad Fontes Liturgicos*, 13).
<https://doi.org/10.15633/9788383700038.12>

Rev. Martin Tkáč

UNIwersytet Preszowski w Preszowie, Słowacja

<https://orcid.org/0009-0000-6193-2512>

martin.tkac@unipo.sk

Potreba liturgickej formácie mládeže

Cirkev neustále ponúka liturgický život¹. Ten je predpokladom služby kresťana pre zhromaždenie v diele Boha, ktorý už dal človeku všetko na to, aby ho zachránil a neustále ho chce zbožšťovať.

1. Potreba spoznávania liturgie

Ukazuje sa, že svet sa neustále brodí s otázkou poznávania a milovania. Láska a poznanie je neustále v akomsi cyklickom, priam špirálovitom tanci. Existujú rôzne prístupy, rôznych smerov. Jeden z nich tvrdí, že ak chcem niečo skutočne milovať, musím to najprv poznať. Iný zase preferuje opačnú mienku: miluj a potom skutočne spoznáš. Vidíme to aj v živote mladých ľudí. Práve v tomto období vznikajú a aj zanikajú vzťahy. Mnoho mladých

¹ Neustála ponúka liturgického života je v celom liturgickom roku, ktorý môžeme definovať ako „rok snečný, ustanovený Cirkvou, v priebehu ktorého si spomína na Kristove tajomstvá a sprítomňuje ich, aby z nich veriaci ľud čerpal spásonosnú milosť“ (V. Boháč, *Liturgický rok v byzantskom obrade*, Prešov 2013, s. 12).

nejde do manželstva, kým svojho partnera nepozná „takmer“ na 100 %. Samozrejme hoci sami rodičia dávajú svojim deťom podobné rady, lebo majú o nich starosť, niekedy priznávajú, že samotné manželstvo je o neustálom spoznávaní. No a potom sú tí, ktorí hovoria, že na spoznávanie partnera budú mať celý život, preto nie je potrebné ho pred manželstvom totálne spoznať, ale hlavne milovať. Pravda ani nie je uprostred, ale niekde naprieč týmito tvrdeniami. Liturgia a najmä tá eucharistická je vyjadrením lásky a poznávania. Sväté Písmo na začiatku ľudských dejín začína svadbou Adama a Evy v knihe Genezis:

A nazval Adam menom všetok dobytok, všetko nebeské vtáctvo a všetku poľnú zver. Ale pomoc, ktorá by mu bola podobná, nenašiel. Tu Pán, Boh, dopustil na Adama tvrdý spánok a keď zaspal, vybral mu jedno rebro a jeho miesto zaplnil mäsom. A z rebra, ktoré vybral Adamovi, utvoril Pán, Boh, ženu a priviedol ju k Adamovi. Vtedy Adam povedal: „Toto je teraz kosť z mojich kostí a mäso z môjho mäsa; preto sa bude volať mužena, lebo je vzatá z muža“. Preto muž opustí svojho otca i svoju matku a prilipne k svojej manželke a budú jedným telom. A obaja, Adam i jeho žena, boli nahí a nehanbili sa jeden pred druhým (Gn 2,20–25).

Vidíme teda, že Adam spoznával svet, spoznával a dával mu meno, no kým neuvidel ženu, ktorú objavil ako jemu podobnú, nie totožnú, tak nebol spokojný. Zo svojej strany pociťoval absenciu lásky voči sebe podobnej bytosti, ktorá by ho dopĺňala. No Sväté písmo aj končí svadobnou hostinou v knihe Zjavenia Jána (porov. Zjv 19–21 kap). V týchto kapitolách je svadobná hostina, eucharistickou hostinou, hostinou lásky a vďakyvzdania a túžby, pretože Duch aj nevesta volajú prídť, a tou nevestou je vykúpený ľud, teda Cirkev.

Svätý Ján Pavol II. prirovnáva vo svojej *Teológii tela* manželskú lásku a jej intimitu ku Kristovej obeti na kríži a spája ju aj s darom Eucharistie. Keďže v Eucharistii sa s Kristom zjednocujeme tým najintímnejším spôsobom, je tam veľkolepá paralela na najintímnejšie spojenie manželov. Východiskovým konceptom je to, že Kristus sa dáva človeku ako dar². V Kristovi vidno ako Boh miluje človeka, hoci ho pozná dokonale, teda pozná jeho hriechosť a práve kvôli človeku, (teda z lásky ku človeku, nie kvôli hriechu.

2 Porov. K. Wojtyła, *Láska a zodpovednosť*, Bratislava 2017, s. 37.

Hriech je prekážkou lásky, preto musí byť odstránený) obetuje sám seba. Človek nepozná Boha a predsa od neho dostáva príkaz:

Milovať budeš Pána, svojho Boha, z celého svojho srdca, z celej svojej duše, z celej svojej mysle a z celej svojej sily! Druhé je toto: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého! Iného, väčšieho prikázania, ako sú tieto, niet (Mk 12, 29–31).

V tomto príkaze sa stelesňuje Kristus so svojou láskou voči Bohu i voči človeku. Ježiš totiž miluje Otca i človeka celým svojím bytím. Človek je to schopný vyplniť iba v Kristovi. Spoznávať a milovať Boha teda dokážeme iba v Kristovi a najintenzívnejšie to dokážeme prežívať v Eucharistii, kde jeho lásku prijímame, zároveň ju spoznávame a sme konfrontovaní s potrebou spoznávať ho viac. Inak by Eucharistia bola iba emocionálnou záležitosťou.

V eucharistickom spoločenstve je zahrnuté aj to, že sme milovaní a že milujeme druhých. Môžeme povedať, že Eucharistia, ktorá sa nepremieta do konkrétnej podoby lásky, je znehodnotená sama osebe³. Pre prijímanie Eucharistie je v gréčtine použité slovo *koinonia*, ktoré sa v časoch Ježiša Krista najviac používalo na opísanie rodinného zväzku. Pri prijímaní Eucharistie sa teda obnovuje zväzok s Bohom, ktorý je večnou rodinou, a s Božou rodinou na zemi, a teda s Cirkvou⁴. Zjednocovaním s Kristom sa zároveň prehľbuje spoločenstvo prijímajúcich medzi sebou a keďže prijímajúci takto tvoria stále užšie bratské spoločenstvo, Eucharistia tak napomáha rastu pokoja medzi ľuďmi⁵. Eucharistia je teda veľmi dôležitá pri raste jednoty medzi ľuďmi. Preto je potrebné nielen osobne milovať liturgiu, ale milovať liturgiu v spoločenstve. To znamená aj pomáhať inému milovať liturgiu a mať k nej vzťah. Søren Kierkegaard, dánsky filozof a teológ, zakladateľ existencializmu (1813–1855) tvrdil, že: „Pomáhať inému človeku, aby miloval Boha, znamená milovať ho; byť podporovaný v láske k Bohu iným človekom, znamená byť milovaný“⁶. Takto sa dostávame k potrebe

3 Porov. Benedikt XVI, *Deus caritas est*, in: *Encykliky Benedikta V XI*, Trnava 2017, čl. 14.

4 Porov. S. Hahn, *Baránkova večera. Svätá omša ako nebo na zemi*, Bratislava 2005, s. 55.

5 Porov. M. Schmaus, *Sviatosti*, Rím 1981, s. 194.

6 *Citáty slávnych osobností. Eckhart*, [https://citaty-slavnych.sk/citaty/2089370-eckhart-tol-le-milovat-znamenava-spoznat-sameho-seba-v-niekom-inom/\(10.10.2022\)](https://citaty-slavnych.sk/citaty/2089370-eckhart-tol-le-milovat-znamenava-spoznat-sameho-seba-v-niekom-inom/(10.10.2022)).

poznávania liturgie. Ak by sme aplikovali Kierkegaardovo tvrdenie, tak ten, kto pomáha spoznávať liturgiu, by tým vyjadroval svoju lásku k Bohu a ten, kto by bol žiakom v spoznávaní liturgie by vnímal, že je milovaný.

2. Prieskum

Vychádzajúc z tohto filozoficko-teologického základu, sme uskutočnili aj prieskum, ktorý mal ukázať, na koľko je dôležité spoznávať liturgiu. Keďže by bolo náročné spracovať celý rozmer liturgie, špecifikovali sme sa na byzantský obrad. Predmetom nášho skúmania sa tak stala základná otázka: nakoľko je svätá liturgia ozaj spoznávaná? Na tomto mieste ponúkneme závery vybraných skúmaných otázok.

Do prieskumu sa zapojilo 237 prevažne mladých ľudí vo veku 12 až 40 rokov. Týchto respondentov bolo 206 (86,9%). Starších ako 40 rokov a ľudí, ktorí neuviedli svoj vek tvorilo 31 respondentov a teda 13,1%. Podiel zapojených v kategórii pohlavie bol: 136 (57,4%) žien a 101 (42,6%) mužov. Ku gréckokatolíckemu vierovyznaniu sa prihlásilo 193 osôb, k rímskokatolíckemu 37, k pravoslávne 5. Dve osoby sa neprihlásili k žiadnemu vierovyznaniu, napriek tomu uviedli, že poznajú byzantský obrad. Celkovo teda ku gréckokatolíkom sa prihlásilo 84,8% respondentov. Treba tiež dodať, že východný obrad pozná 222 (93,6%) opýtaných, 11 (4,6%) pozná východný obrad len trochu a 4 (1,7%) sa vyjadrili, že ho nepoznajú vôbec.

V spoločnosti však rezonuje rozdiel medzi tým, či sa niekto prihlási k vierovyznaniu a či sa aj za veriaceho považuje. Je tiež rozdiel medzi tým, či sa veriaci človek považuje aj za praktizujúceho kresťana. Preto sme položili nasledujúce otázky:

Považuješ sa za veriaceho?

Odpovede: Nevieť posúdiť: 3 respondenti, jedna respondentka uviedla, že sa nepovažuje za veriaceho. Všetci ostatní respondenti 233 (98,3%) sa považuje za veriaceho. Trochu rozdielne čísla však vyšli pri otázke:

Považuješ sa za praktizujúceho kresťana? 208 (87,8%) sa považuje za praktizujúcich, 23 (9,7%) nevie posúdiť a 6 (2,5%) odpovedalo, že sa nepovažuje za praktizujúcich kresťanov. No aj z nich okrem jedného respondenta všetci prichádzajú do chrámu a to minimálne raz za týždeň, alebo počas veľkých sviatkov.

Celkovo môžeme konštatovať, že prieskumu sa zúčastnilo vysoké percento ľudí, ktorí boli aj predmetom skúmania otázok o liturgii a jej význame, pretože spadajú do vzorky prevažne mladých gréckokatolíkov, či tých, čo poznajú byzantský obrad. Pri mladých ľuďoch (no nie iba pri nich) je niekedy účasť na liturgiách len formálna, indiferentne zvyková⁷ alebo z donútenia. Preto sme sa pýtali:

Ako by charakterizovali svoju účasť na liturgiách. 214 (90,3%) respondentov svoju účasť považuje za slobodnú, 18 (7,6%) osôb sa nad touto otázkou nezamýšľala a zhruba 3% opýtaných si vybralo možnosť iné.

Nasledujúca otázka bola z okruhu sebahodnotenia a znela:

Ako rozumieš liturgii? Respondenti si najčastejšie vybrali odpoveď: Snažím sa prehlbovať vedomosti o nej. Túto možnosť si vybralo 157 (66,2%) opýtaných. No možno k nej pripočítať aj jednotlivé odpovede, ktoré s touto odpoveďou korešpondovali. Druhou najpočetnejšou odpoveďou bola možnosť: Chcel/a by som sa dozvedieť viac. Tú si vybralo 43 (18,1%), 21 (8,9%) sa vyjadrilo, že sa nad touto otázkou nezamýšľala, 9 (3,8%) sa podelilo s tým, že je to zvyk, ktorý sa snažia zachovať. Aj táto otázka tak potvrdila vzorku respondentov, ktorým nie je osobné prežívanie liturgie cudzie. V dotazníku sme sa popasovali tiež aj s otázkou:

Čo je pre teba liturgia? Respondenti odpovedali vlastnými slovami a preto na tomto mieste ponúkame vyhodnotenie najviac opakujúcich sa odpovedí.

Prvý typ odpovedí by sme charakterizovali ako definície, ktoré potvrdzujú a tvrdia, že liturgia je oslava Boha; Služba Boha ľudu, služba ľudu Bohu; pripomínanie si obety Krista; sprítomnenie obety Ježiša Krista; že je to nebeská hostina, účasť na nebeskom živote. Samozrejme, že nevieme z týchto odpovedí vydedukovať nakoľko sú tieto odpovede čisto formálneho charakteru alebo sú to odpovede vnútorného prežívania respondentov.

7 Indiferentne zvyková účasť na liturgiách – nemá dopad na život kresťana. Ten nevie odpovedať na otázku prečo prichádza do chrámu. Nikto a nič ho však ani nenúti aby prichádzal. Chodí, lebo si zvykol, dodržiava tradíciu, akýsi zvyk, rituál. Takýchto zvykových veriacich je však po období covidových reštrikcií v chrámoch menej. Zvyk byť v chráme sa počas dvoch rokov obmedzovania u nich vytratil. Možno to vyčítať aj z vyjadrení KBS na margo výsledkov sčítania obyvateľstva a bytov v roku 2021 na Slovensku. Napr. porov. *Predseda KBS: Ďakujeme všetkým, ktorí sa prihlásili k svojmu vierovyznaniu*, <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20220120017> (10.10.2022).

Hoci nemožno poprieť aj v týchto odpovediach osobný rozmer, v dotazníku sme zaznamenali aj množstvo odpovedí osobnejšieho charakteru. Ponúkame najčastejšie formulácie: liturgia je šanca stretnúť a zažiť Boha; stretnutie sa s Ježišom; stretnutie neviditeľného Boha s viditeľným svetom; sprítomnenie Božieho kráľovstva na zemi, najvyššia forma modlitby, najslávnostnejšia, na ktorej sú účastní samotní anjeli; obrad pri ktorom sa väčšia skupina veriacich zhovára s Bohom a na konci ho prijme v podobe jeho tela a krvi.

Po otázkach na vierovyznanie, definovanie vlastnej viery u respondentov sme sa ich opýtali, prečo na liturgiu vlastne chodia. Položili sme otázku:

Čo ti prítomnosť na liturgii dáva?

Komplikované odpovede sme spracovali. Tu ponúkame z nich záver. Mladí ľudia vnímajú potrebu byť na liturgii preto, lebo si uvedomujú, že liturgia buduje ich duchovný život a má vplyv na ich spôsob života, lebo v sebe nesie pedagogický rozmer a to prostredníctvom liturgických textov a kázní. Napriek tomu, že v otázke zaznela aj odpoveď sociálneho rozmeru, tak z opýtaných to vnímajú len 84 (35,4%). Väčšiu váhu skôr zohráva psychohygiena a relax. Mladý človek tak očakáva od liturgie aj akýsi odpočinok od povinností a sveta.

Nasledujúce otázky mapovali, ako dôležité je liturgické slávenie pre respondentov.

„Je pre teba dôležité ako vyzerá liturgické slávenie? (napr. či sa pekne spieva, či je tam pokojná atmosféra, či je kňaz pripravený, či je tam chaos, kto číta Božie slovo...)“.

Jednoznačné áno alebo *častočné áno* vyjadrilo 209 (88,2%) respondentov a *nie* vyjadrilo 28 (11,8%).

Keďže sme skúmali vnímanie liturgie z pohľadu mladého človeka, opýtali sme sa aj na liturgie s hudobnými nástrojmi.

Aký postoj máš k tzv. mládežníckym liturgiám, keď spieva mládež s hudobnými nástrojmi?

V sumáre tak môžeme tvrdiť, že 201 (80,4%) respondentov sú radi alebo prinajmenšom nemajú proti hudobným nástrojom v byzantskej tradícii výhrady, ak je sa hrá a spieva v akejsi normálnej hlasitosti a primeranosti. 28 (11,2%) respondentov je proti používaniu hudobných nástrojov v byzantskej liturgii a 8 (3,4%) to nevie posúdiť alebo to nerieši.

Svedectvá

Niektorí respondenti pridali k odpovedi aj svoje stanovisko alebo svedectvo. Ponúkame aspoň dve:

1. Ako mladý človek mám rada, keď sa spieva počas sv. prijímania. Pretože nie je nič krajšie ako prijať Krista skrze Eucharistiu a počuť spievať mladých svojmu Bohu. Mladí majú neskutočné hlasy a dokážu okrem liturgie vyspievať úžasne aj iné piesne. Ešte chcem dodať, že ak by sme sa mali pozerať na úplné slávenie liturgie čisto, čisto, čisto podľa východnej tradície, presne tak, ako sa to podľa historických pravidiel má, viacej ublížime ako požehnáme a priblížime k Bohu. Mladí sú budúcnosťou Cirkvi. Preto sa mi páči, keď počas mládežníckych liturgii je, že sa vyspieva večierň (oficiálna modlitba Cirkvi) a zároveň pieseň gospelová na Slávu Boha v rámci normy.

2. Svojho času som sama spievala na liturgiách zameraných pre deti a mládež a bol to pre mňa krásny čas, kedy moja viera dostávala základy, z ktorých čerpám do dnes. Je však dôležité, aby bola mládež vedená a vychovávaná k úcte k Bohu, aby bol spev nielen spevom, ale aj modlitbou a vtedy je to „ono“.

Samozrejme našou úlohou nie je pretláčať nejaký názor. Minimálne však vyjadrujeme súhlas s tým, že hudba a spev sú výrazovými prostriedkami, ktoré sa pokúšajú sprostredkovať aj to, čo sa nedá popísať. Vyjadrujú vzťahovú skutočnosť medzi človekom a Bohom. Boh dáva človeku – umelcovi ideu a ten sa ju snaží interpretovať. Následne sa napríklad pieseň ako kompozícia slova a hudby stane vyjadrením viery cez rozum a vôľu. V istom zmysle Boh dáva človekovi svoj spôsob bytia, ktorým je láska. No je dôležité rozlišovať a nájsť vhodnú estetickú formu na umelecké vtelenie ideí v hudbe a speve⁸. A to môžeme definovať ako to „ono“ čo veriaci nevie popísať, keď vníma, akúsi rozpoltenosť medzi Tradíciou nepoužívania hudobných nástrojov a gospelových piesni a zároveň ich používania.

V nasledujúcej časti sme sa pýtali, čo respondenti vedia o východnej liturgii, poprípade čo robia, aby vedeli. Taktiež nás zaujímali ich osobné postoje k liturgii.

Zaobráš sa spoznávaním východnej tradície?

8 D. Porubec, *Etické kontexty hudby a spevu od antiky po sv. Augustína*, Prešov 2019, s. 66.

V konečnom vyjadrení, môžeme zhrnúť, že 206 (86%) opýtaných sa zaoberá spoznávaním východnej tradície⁹ alebo má aspoň tendenciu ju občas spoznávať.

Položili sme možno aj trochu provokatívnu otázku o prispôsobení liturgie: „Myslíš si, že by bolo vhodné byzantskú liturgiu (napr. liturgiu sv. Jána Zlatoústeho) sláviť nejakým iným spôsobom, ktorý by bol príťažlivejším?“.

Z výsledkov vyplynulo, že v tejto otázke výrazne nedominovala žiadna odpoveď. Tí, ktorí odpovedali, že by bolo vhodné liturgiu upraviť do príťažlivejšej podoby, mali navrhnúť aj nejaké spôsoby. Odpovedalo 33 respondentov. Väčšinou to boli odpovede, ktoré navrhovali: viac jednoduchšieho spevu, skrátiť ekténie, najmä počas týždňa, používať hudobné nástroje, viackrát opakovane zaznelo aj ticho po prijímaní, resp. po kázni...

Tí, ktorí odpovedali jednoznačne, že nebolo by vhodné liturgiu upraviť do príťažlivejšej podoby, mali vysvetliť svoj postoj. Odpovedalo 204 respondentov. Veľa odpovedí bolo neviem na to odpovedať; potom že liturgii sv. Jána Zlatoústemu nič nechýba a je príťažlivá taká aká je; niektorí sa prihovárali k tomu, aby sa preberalo ešte viac prvkov z ortodoxnej tradície; iní zase, že netreba meniť nič, ale ani netreba preháňať s východnými prvkami. Mnohí odpovedali stroho, že je to naša tradícia a tá sa nemá meniť. Napriek tomu, že títo ľudia odpovedali, že v žiadnom prípade liturgiu netreba modernizovať, tí istí ľudia okrem 4 respondentov nemajú problém, ak zaznievajú na liturgii aj hudobné nástroje. To by mohlo ukazovať, že sú už stotožnení s hudobným elementom a berú ho ako samozrejmy, nenarúša im ich pohľad na východnú liturgickú tradíciu.

Veľkou otázkou v minulosti a možno aj dnes, je minimálne na Slovensku otázka jazyka slávenia liturgie. Cirkevnoslovensky verus slovensky. Je zaujímavé, že všetci sa odvolávajú na sv. solúnskych bratov. Zástancovia cirkevnoslovenčiny v liturgii tvrdia, že by sa svätci „v hrobe obracali“ a keďže cirkevnoslovenské písmo je to ich dielo, tak my sme povinní ho zachovať. Zástancovia slovenčiny zase presadzujú názor, že veď práve sv. Cyril a Metod boli tí, ktorí hlásali, že Božie slovo a liturgia sa má hlásať

9 Východná tradícia – v niektorých prípadoch je nutné rozlíšiť slovo tradícia ako čisto ľudského odovzdávania múdrosti a zvykov, ale aj Tradíciu, ktorá je inšpirovaná Svätým Duchom, teda tým, čo odovzdáva Cirkev svojim členom. Porov. Y. M.-J. Congar, *La Tradition et les traditions*, 1: *Essai historique*; 2: *Essai théologique*, Paris 1960–1963.

v zrozumiteľnom jazyku a preto je pochopiteľné, že cirkevnoslovančina pre dnešných Slovákov nie je. Na túto stranu sa svojim spôsobom prikláňa aj Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov CCEO a to konkrétne v bode o liturgických prekladoch:

Počas stáročí rôzne okolnosti vyprovokovali dôležité zmeny na jazykovom poli. Na samých východných územiach sa pomaly ale isto menili pôvodné jazyky. Niektoré celkom zanikli a boli nahradené inými. V inom prípade zase skupiny veriacich kresťanov východných cirkví opustili svoju vlasť a usadili sa inde, vedľa kresťanov vychovaných v odlišných tradíciách. Postupom času sa začlenili do kultúrneho kontextu vlastného miesta ich pobytu. Často stratili poznanie a používanie svojich pôvodných jazykov. Účasť na bohoslužbe vlastnej cirkvi sa tak javila ťažšia. Aby sa predišlo týmto ťažkostiam, východné cirkví sa už od staroveku často starali o preloženie vlastných liturgických kníh do jazykov zrozumiteľných veriacim¹⁰.

V ankete sme neriešili kto má alebo nemá pravdu, ale spravili sme si prieskum ako je to s liturgickým jazykom na našom území dnes. Preto sme položili otázku:

Aký jazyk slávenia liturgie preferuješ? Odpovedalo 237 ľudí.

Z prieskumu vyplýva, že slovenčina je takmer štvornásobne preferovanejšia ako cirkevnoslovančina. Napriek tomu treba dodať, že oba jazyky používané v liturgii sú blízke aj značnej časti gréckokatolíkom. Z čoho môžeme dedukovať, že nie je nutné vyhrocovať jazykovú otázku na jednej či druhej strane a rozumne zrozumiteľne sláviť sv. liturgiu v oboch jazykoch. (Tu je možné aj dodať rusinsky jazyk na rusínskom jazykovom území.)

Tento dotazník vznikol v dobe, kedy sa v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku uvádzajú starodávne zvyky, prvky, symboly¹¹. Zo skúsenosti, ale aj z Inštrukcie na aplikáciu bohoslužobných predpisov CCEO však vyplýva,

¹⁰ Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov CCEO, Bod 25. Kompetencie na schválenie prekladov bohoslužobných kníh, <https://www.grkat.net/texty/instrukcia.html> (10.10.2022).

¹¹ Vladyka Cyril Vasiľ SJ a Peter Rusnák prijali 22. septembra 2022 dokument o liturgických úpravách. Jednotlivé body prijatého dokumentu upravujú, prípadne aj dopĺňajú takmer 25 rokov starý dokument, ktorý bol schválený prešovským biskupom Jánom Hirkom a košickým exarchom Milanom Chauturom CSsR v čase, keď Kongregácia pre východné cirkví potvrdila a schválila nový slovenský preklad Liturgie sv. Jána Zlatoústeho. Porov. *Správy*

že sa takéto zmeny majú konať citlivo a s prevádzkať ich má katechéza¹². Taktiež v dotazníku v odpovediach zaznievalo, že je potrebné vysvetľovať symboliku i samotnú liturgiu. Preto sme sa opýtali:

Myslíš si, že sa vysvetľovaniu byzantského obradu, jeho symbolike, významu a pod. venuje dostatočný priestor?

- Áno 18 (7,6%)
- Kde ako 79 (33,3%)
- Nie 111 (46,8%)
- Nevieť posúdiť 22 (9,3%)
- Iné 6 (2,6%) – ale všetky odpovede by sa dali priradiť k možnosti nie, nie je dostatočný priestor.

Ako hodnotíš liturgické zmeny, ktoré sa majú dodržiavať od 1. októbra 2022?

Respondenti odpovedali na škále od 1 do 5, pričom 1 bolo veľmi pozitívne a 5 veľmi negatívne. Odpovedalo 199 respondentov. *Skôr pozitívne* pôsobia zavádzané prvky v liturgii 116 (58,3%) a 23 (11,6 %) skôr sú zmeny vnímané *negatívne*. 60 (30,2%) nevnímajú zmeny *ani pozitívne ani negatívne*. Možno teda konštatovať, že táto otázka vyšla nejednoznačne, ale minimálne môžeme tvrdiť, že momentálne úpravy sv. liturgie pre väčšinu veriacich nepôsobí negatívne.

Nasledujúce 3 otázky chceli odhaliť poznanie niektorých známych, ale aj novo objavovaných prvkov sv. liturgie. Pýtali sme sa preto na tri vybrané prvky z liturgie, či ich respondenti poznajú. V týchto troch prípadoch sme neponúkli možnosti na výber, ale samotní respondenti mali odpovedať vlastnými slovami. Chceli sme totiž odhaliť, či tí, ktorí sami seba označili za poznajúcich sv. liturgiu aj takými v skutočnosti sú.

Čo je to v liturgii teplota? Na čo slúžia ripidy? Čo je Malý vchod?

Z odpovedí na tieto tri otázky vyplynulo, že veriaci, praktizujúci kresťania a to väčšia polovička, ako tak pozná už dávne praktizované liturgické úkony. No tzv. nové, ktoré sa nanovo objavujú až tak nepozná. Pri týchto odpovediach sa tak potvrdilo, že je potrebná liturgická katechéza.

Prešovskej archieparchie: *Viac ako 200 kňazov sa stretlo v Lutine so svojim biskupom*, <http://www.grkatpo.sk/?spravy&id=3739> (10.10.2022).

¹² Porov. *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov CCEO, Bod 20. Kritériá bohoslužobnej obnovy*, <https://www.grkat.net/texty/instrukcia.html> (10.10.2022).

V tejto dobe sa v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku rieši jej liturgická obnova, preto sme sa pýtali respondentov aj na ich názor v oblasti vývoja tradície respektíve obradu. Tu sme už poskytli možnosti na výber, ale aj možnosť doplniť vlastnú odpoveď.

Aký obradový vývoj by mala mať Gréckokatolícka cirkev na Slovensku?

Odpovede nám potvrdili zložitost' odpovedať na túto otázku. Problematika vývoja je citlivá a zároveň komplikovaná. Napriek tomu môžeme tvrdiť, že mladým ľuďom nie je jedno ako bude samotný vývoj vyzeráť. Najviac respondentov sa priklonilo k tomu, že sa máme vracáť k byzantskému obradu a k jeho praktizovaniu, ale má sa zohľadňovať naša kultúra a miestne zvyky 94 (39,7%). Druhou odpoveďou bolo, že by bolo dobré zachovať status quo. Z jednoznačných odpovedí, ku ktorej tradícii sa máme prikloniť či gréckej, ruskej alebo ukrajinskej sme zachytili len malé percentá. Vyjadruje to aj to, že ľudia si sú vedomí spôsobu slávení a netúžia po tom, aby sme sa stotožnili v spôsobe slávania liturgii s ruskou, ukrajinskou a gréckou tradíciou, ale takisto ani nie s rímskokatolíckou.

Tiež sme chceli zistiť, ako sa čo do prežívania sami gréckokatolíci na Slovensku vnímajú.

Bolo náročné zistiť ako sa mladí gréckokatolíci vnímajú, či ku komu sa viac vo svojom prežívaní približujú. Možno však na základe výsledkov konštatovať, že prežívanie gréckokatolíkov je skôr výsledkom akejsi kooperácie západu a východu v človeku.

To prežívanie sme chceli overiť aj v praktickej oblasti a to v prežívaní osobnej spirituality. Medzi najčastejší argument rozdielu medzi Východom a Západom sa uvádza adorácia, ktorá je podľa niektorých na Východe neprípustná a na Západe sa vníma ako jedna z pilierov duchovného života. Preto sme dali otázku: „Každý spôsob modlitby je hodnotný a krásny. Ale ak by si si musel/a vybrať medzi večierňou a adoráciou, čo by to bolo?“

Môžeme teda potvrdiť, že ak by meradlom prežívania mala byť modlitba na základe príslušnosti k východnej alebo západnej tradícii, tak na našom území je večiereň a adorácia na rovnakej vážnosti a obľube. Čo potvrdzuje, aj vyššie spomínanú otázku prežívania. A taktiež, že nám nie je cudzia adoračná forma modlitby.

Chceli sme tiež zistiť a potvrdiť si, či je podľa respondentov potrebné sa zapodievať liturgickými otázkami. Otázka vychádzala z tvrdenia, že mladých ľudí nezaujíma liturgický život a ľudia majú aj tak dosť iných

pálčivejších problémov, ktoré treba v rámci cirkvi riešiť. „Má vôbec zmysel zapodievať sa liturgickými otázkami a majú podľa teba zmysel?“

Ako z výsledkov vyplýva, drvivá väčšina respondentov odpovedala, že je dôležité zapodievať sa liturgickými otázkami.

Záver a hodnotenie

Naša otázka teda znela? Na koľko je dôležité spoznávať liturgiu a nakoľko je táto liturgia ozaj spoznávaná? Z prieskumu vyplýva, že veriaci a praktizujúci gréckokatolíci túžia a zdôrazňujú potrebu spoznávania liturgie aj pomocou formácie a katechéz. Možno dodať, že v tomto čase objavovania tradície Východu je to priam nevyhnutné a je na to dobrý dôvod a priestor. Taktiež to ukazuje, že veriaci sú po väčšine ľudia dialógu, čo sa v poslednom čase veľmi zdôrazňuje aj v procese synodality¹³ a čo naši cirkevní predstavení zdôrazňovali, že východným cirkvám synodalita nie je cudzia¹⁴. Zároveň treba pripomenúť, že biskup je strážcom miestnej tradície, takže nemožno mu ani uprieť právo túto tradíciu učiť a interpretovať¹⁵. Výsledky prieskumu

13 Porov. *Archieparchiálna syntéza synodálnych konzultácií*, <https://www.synoda.sk/sk/syn-teza> (11.11.2022).

14 Princíp synodality je zvlášť východným cirkvám veľmi blízky. V prípade Gréckokatolíckej cirkvi sui iuris na Slovensku, ktorá sa reorganizáciou v roku 2008 stala metropolitnou cirkvou, sa princíp synodality dostal do popredia a prejavuje sa zvlášť pri zasadaniach Rady hierarchov. Rovnako v gréckokatolíckej cirkvi sa pred pár rokmi uskutočnili archi/eparchiálne a metropolitné zhromaždenia. Na týchto zhromaždeniach sa zúčastnili zástupcovia kléru, rehoľného života, cirkevného školstva, charity a viacerých laikov, ktorí hľadali riešenia na aktuálne pastoračné potreby v jednotlivých oblastiach duchovného života.

Proces metropolitného zhromaždenia začal v januári 2013 na eparchiálnych úrovniach. Počas troch rokov sa uskutočnilo viacero zasadání, ktorých vyvrcholením bolo zasadanie metropolitného zhromaždenia 23. septembra 2016. Hlavné témy tohto metropolitného zhromaždenia boli: evanjelizácia rodín, evanjelizácia Rómov a vysluhovanie iniciačných sviatostí vrátane udeľovania Eucharistie deťom, <https://www.facebook.com/107715848277495/posts/132628929119520/> (11.11.2022).

15 „Kán. 193 §1: Eparchiálny biskup, ktorému bola zverená starostlivosť o veriach v Krista inej cirkvi sui iuris, má vážnu povinnosť urobiť všetko preto, aby títo veriaci v Krista zacho-

tiež potvrdzujú, že mladí gréckokatolíci sú: tí, ktorí sa s pokornou, láskavou hrdosťou prihlásia k svojej Tradícii a chcú ju spoznávať. Nie sú cirkvou iba pre seba. Uvedomujú si, že sú súčasťou univerzálnej Katolíckej cirkvi, ktorej viditeľnou hlavou je Svätý Otec. Sú teda pripravení nechať sa viesť, diskutovať, rozjímať a prijímať nové výzvy, ktoré prehlbujú kresťanskú vzájomnosť. Aká je teda identita mladého gréckokatolíka dnes? Taká ako v minulosti. Tá sa nemôže meniť. Je to identita človeka patriaceho Kristovi srdcom i myslou. Je to identita človeka túžiaceho po svätosti aj v dnešnej dobe. Je to identita staviteľov mostov medzi Východom a Západom. Je to identita Božích detí v šate z byzantskej látky no vyšívanej miestnym duchovným a kultúrnym bohatstvom. A preto je liturgiu potrebné spoznávať, lebo je málo poznávaná no z prieskumu vyplýva, že je milovaná. Potreba liturgickej formácie mládeže tak vychádza zo samotnej túžby mladého človeka spoznávať a milovať liturgiu. Ako aj z potreby zachovania a chápania vlastných liturgických koreňov.

Bibliografia

- Archieparchiálna syntéza synodálnych konzultácií, <https://www.synoda.sk/sk/synteza> (11.11.2022).
- Benedikt XVI, *Deus caritas est*, in: *Encykliky Benedikta XVI*, Trnava 2017, <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/encyklika-deus-caritas-est-boh-je-laska> (10.09.2022).
- Boháč V., *Liturgický rok v byzantskom obrade*, Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešov 2013.
- Citáty slávnych osobností. Eckhart*, <https://citaty-slavnych.sk/citaty/2089370-eckhart-tolle-milovat-znamenata-spoznat-sameho-seba-v-niekom-inom/> (10.10.2022).
- Congar Y. M., *La Tradition et les traditions. Essai historique*, Paris 1963.
- Hahn S., *Baránkova večera. Svätá omša ako nebo na zemi*, Bratislava 2005.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*, Spolok sv. Vojtecha, Trnava 1999.

vávali obrad vlastnej cirkvi, podľa možnosti ho pestovali a pod vyššou autoritou tejto cirkvi ho dodržiavali" (CCEO Kódexu kánonov východných cirkví, Kán. 193 §1).

- Kódex kánonov východných cirkví*, Promulgovaný pápežom Jánom Pavlom II, Lublin 2012.
- Kongregácia pre východné cirkvi, *Inštrukcia na aplikáciu bohoslužobných predpisov Kódexu kánonov východných cirkví*, Citta del Vaticano 1998.
- Porubec D., *Etické kontexty hudby a spevu od antiky po sv. Augustína*, Prešov 2019.
- Predseda KBS: *Ďakujeme všetkým, ktorí sa prihlásili k svojmu vierovyznaniu*, <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20220120017> (10.10.2022).
- Prešovská archieparchia, *V nedeľu v prešovskej katedrále otvorila synodálny proces*, <https://www.facebook.com/107715848277495/posts/132628929119520/> (11.11.2022).
- Schmaus M., *Sviatosti*, Rím 1981.
- Správy Prešovskej archieparchie: Viac ako 200 kňazov sa stretlo v Lutine so svojim biskupom*, <http://www.grkatpo.sk/?spravy&id=3739> (10.10.2022).
- Sväté písmo. Starého i Nového zákona*, Trnava 1998.
- Wojtyła K., *Láska a zodpovednosť*, Bratislava 2017.

Abstraktné

Potreba liturgickej formácie mládeže

Príspevok opisuje jednotlivé aspekty vnímania liturgie. Štúdia je zameraná na dnešný životný štýl mladého človeka a predstavuje úlohu liturgie v jeho živote. Úvod štúdie je založený na dvoch zdanlivo protichodných tézach: najprv spoznať, aby sme milovali, a najprv milovať, aby sme poznali. Príspevok tak paralelne rozoberá problematiku poznávania liturgie. Tá tvorí hlavný rámec štúdie a z neho vyplývajú tieto rôzne aspekty vnímania liturgie: psychologický aspekt, sociálny aspekt, pedagogický aspekt a duchovný aspekt. Tieto roviny vychádzajú z prieskumu uskutočneného pedagogickou metódou dotazníka. Záver príspevku tvorí vyhodnotenie prieskumu. Príspevok môže byť nápomocný v pastoračnej práci s mládežou.

Kľúčové slová: Liturgia, metodológia, mladý človek, pastoračná práca, liturgická formácia mládeže

Abstract

The need for liturgical formation of youth

Contribution describes individual aspects of liturgy's perception. The study is focused on today's lifestyle of a young person and introduces the role of liturgy in his/her life. The introduction of the study is based on two seemingly contradictory theses: firstly get to know in order to love and firstly get to love in order to know. The contribution thus parallels the issue of knowing the liturgy. This forms the main framework of the study and these various aspects of the liturgy's perception are following from it: the psychological aspect, the social aspect, the pedagogical aspect and the spiritual aspect. These levels are based on a survey conducted through the pedagogical method of the questionnaire. The conclusion of the paper is the evaluation of the survey. The contribution can then be helpful in youth pastoral work.

Keywords: liturgy, methodology, young person, pastoral work, liturgical formation of youth

Abstrakt

Potrzeba liturgicznej formacji młodzieży

W artykule opisano różne aspekty postrzegania liturgii przez młodzież. Opracowanie koncentruje się na współczesnym stylu życia młodego człowieka i ukazuje rolę liturgii w jego życiu. Na wstępie autor opiera się na dwóch pozornie sprzecznych tezach: po pierwsze poznawać, aby kochać i po pierwsze, kochać, aby poznawać. Tezy te nawiązują do kwestii znajomości liturgii. Stanowi to główną ramę studium, z której wynikają różne aspekty postrzegania liturgii: aspekt psychologiczny, aspekt społeczny, aspekt pedagogiczny i aspekt duchowy. Poziomy te opierają się na badaniu ankietowym przeprowadzonym metodą pedagogiczną. W zakończeniu artykułu autor dokonuje podsumowania i oceny badań. Przedstawiony materiał może okazać się pomocny w duszpasterstwie młodzieżowym.

Słowa kluczowe: liturgia, metodologia, młody człowiek, praca duszpasterska, liturgiczna formacja młodzieży